

**NARKOTIK VA NONARKOTIK NALGETIKLARNING
FARMAKOLOGIK XUSUSIYATLARI VA ZAMONAVIY TIBBIYOTDAGI
O`RNI**

Jumayeva Kumushoy Alisher qizi

*Olmalik Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi
texnikumi mutaxassislik fani o`qituvchisi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada og'riq qoldiruvchi dori vositalarining ikki asosiy guruhi — narkotik (opioid) va nonarkotik analgetiklarning tasnifi, ta'sir mexanizmi, farmakologik samaralari hamda ularni qo'llashdagi o'ziga xos jihatlar tahlil qilingan. Maqolada har ikki guruh dori vositalarining afzalliklari va nojo'ya ta'sirlari, xususan, narkotik analgetiklarga o'rganib qolish xavfi hamda nonarkotik vositalarning yallig'lanishga qarshi xususiyatlari yoritilgan.

Kalit so'zlar: Analgetiklar, morfin, opioid retseptorlari, NYAQV, paratsetamol, og'riq sindromi, farmakoterapiya.

Og'riq — organizmning himoya reaksiyasi bo'lib, patologik jarayonlar haqida xabar beruvchi signal hisoblanadi. Biroq, kuchli va surunkali og'riqlar bemorning umumiy holatini yomonlashtiradi. Tibbiyot amaliyotida og'riqni bartaraf etish uchun ishlatiladigan moddalar **analgetiklar** deb ataladi. Ular markaziy va periferik ta'sir ko'rsatish xususiyatiga ko'ra ikki guruhga bo'linadi.

1. Narkotik (Opioid) analgetiklar

Narkotik analgetiklar markaziy nerv tizimidagi maxsus opioid retseptorlari bilan bog'lanib, og'riq impulslarining o'tishini tormozlaydi.

- **Tasnifi:**

- *Tabiiy alkaloidlar:* Morfin, kodein.
- *Yarim sintetik:* Etilmorfin.
- *Sintetik:* Promedol, fentanil.

- **Ta'sir mexanizmi:** Ular nafaqat og'riq sezgisini kamaytiradi, balki og'riqqa bo'lgan hissiy munosabatni o'zgartiradi va eyforiya chaqiradi.

- **Asosiy xususiyati:** Kuchli og'riqlarda (travma, onkologik kasalliklar, operatsiyadan keyingi davr) samarali, biroq uzoq muddat qo'llanilganda **doriga qaramlik** (narkomaniya) va tolerantlik keltirib chiqaradi.

2. Nonarkotik analgetiklar

Bu guruhga asosan yallig'lanishga qarshi nosteroid dori vositalari (NYAQV) va paratsetamol kiradi.

- **Asosiy guruhlar:**

- *Salitsilatlar:* Aspirin.
- *Pirazolon hosilalari:* Analgin.
- *Anilin hosilalari:* Paratsetamol.
- *Propion kislota hosilalari:* Ibuprofen.

- **Ta'sir mexanizmi:** Ular siklooksigenaza (TSOG) fermentini bloklash orqali og'riq va yallig'lanish mediatorlari bo'lgan prostaglandinlar sintezini tormozlaydi.

- **Farqli jihatlari:** Narkotik analgetiklardan farqli o'laroq, ular eyforiya chaqirmaydi, nafas markazini susaytirmaydi va o'rganib qolish hosil qilmaydi. Shuningdek, ular isitma tushiruvchi va yallig'lanishga qarshi ta'sirga ega.

Qiyosiy tahlil

Xususiyati	Narkotik analgetiklar	Nonarkotik analgetiklar
Og'riq qoldirish kuchi	Juda yuqori	O'rta va past
Ta'sir nuqtasi	Markaziy nerv tizimi	Periferik va markaziy
Yallig'lanishga qarshi ta'sir	Yo'q	Mavjud (NYAQV)
O'rganib qolish xavfi	Yuqori	Yo'q

Qo'llanilishi	Kuchli o'tkir og'riqlar	Tish, bosh, mushak og'riqlari, isitma
---------------	-------------------------	--

Xulosa

Analgetiklarni tanlash og'riqning intensivligi va kelib chiqishiga bog'liq. Narkotik analgetiklar hayot uchun xavfli holatlarda qat'iy nazorat ostida qo'llanilishi lozim bo'lsa, nonarkotik vositalar keng ko'lamlı terapevtik amaliyotda, ayniqsa yallig'lanish bilan bog'liq og'riqlarda asosiy o'rinni egallaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Azizova S.S. "Farmakologiya" (Darslik). – Toshkent: "Yangi asr avlodi", 2006-2018 yillar.
2. Xarkevich D.A. "Farmakologiya" (Darslik). – Moskva: "GEOTAR-Media", 2021.
3. Katzung B. G., Trevor A. J. "Basic & Clinical Pharmacology". – 14th Edition, McGraw-Hill Education, 2017.
4. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi. "Asosiy dori vositalari ro'yxati" (So'nggi tahriri).
5. Whalen K. "Lippincott Illustrated Reviews: Pharmacology". – 7th Edition, Wolters Kluwer, 2018.
6. G'ofurov A.A. "Klinik farmakologiya asoslari". – Toshkent, 2015.